

Een project in zeven lessen

Derk Jan Stobbelaar (hogeschool Van Hall Larenstein) en Hugo Hoofwijk (oud-medewerker Wageningen Universiteit, nu De Groene Link), over hun ervaringen met Wetenschapswinkelprojecten: over werken met, voor en door mensen.

In projecten voor de Wetenschapswinkel zetten we wetenschap in voor het oplossen van problemen die 'echte mensen' hebben. Mensen die zitten te springen om de resultaten. Daarbij zien we geregeld dat die resultaten veranderingen in gang zetten, bij de klantorganisatie en bij de andere belanghebbenden.

Tegelijkertijd leer je als onderzoeker iedere keer weer een andere situatie kennen, die ook voor je eigen vakgebied interessant is. Ons vakgebied, gebiedsontwikkeling, landschapskwaliteit en de beleving daarvan, kwam steeds op zijn eigen wijze terug in onder andere de projecten over tuinparken in Utrecht, verkeer rond Erp (p.12) en groeven in Limburg. Uit deze projecten zijn enkele lessen te trekken.

Even de weg kwijt tijdens een fietsexcursie in het gebied. Links Dorith.

Dorith en Huub bij de zandgroeve Bruls in Schinnen.

Les 1

Vertaal de vraag naar een hoger schaalniveau

De vraag van de klant is vaak een nimby-vraag: not in my backyard. Zo'n vraag is op zich legitiem, maar te beperkt om tot een oplossing te komen. De echte oplossing ligt namelijk vaak op een hoger geografisch schaalniveau of hoger abstractieniveau, daar waar belangen niet tegenstrijdig zijn. Dus niet kijken naar het tuinenpark op zich, maar naar de rol van het park in zijn omgeving. Niet naar het verkeer in de kern van Erp, maar zoeken naar hoe je het verkeer kunt afwikkelen over de wegen rondom het dorp. Niet alleen de groeven in Schinnen en Spaubeek willen inrichten, maar ook de rol van de groeven voor het oplossen van de regionale problematiek in kaart brengen. Het beschouwen op het hogere schaalniveau legt een eerste kiem voor de oplossing van het probleem.

Les 2

Ken de arena

Het is belangrijk goed inzicht te hebben in de arena: wie zijn de belanghebbenden en wat zijn hun wensen. Intensieve consultatie van alle belanghebbenden leidt ertoe dat je als onderzoeker een overzicht krijgt van de wensen, oplossingen en de criteria voor oplossingen die er leven. Bovendien zorgt het ervoor dat je als onderzoekers serieus genomen wordt, en dat alle betrokkenen zich gehoord en erkend voelen. Daardoor groeit het draagvlak voor het eindproduct.

Les 3

Zorg voor een discussieplatform

Vaak is het verstandig een discussieplatform te creëren, waarop de belanghebbenden zich uitspreken over hun wensen en belangen. Zonder dit platform is de doorwerking van de studie zeer gering, want juist als de verschillende belanghebbenden kunnen praten over mogelijke oplossingen, kunnen nieuwe coalities ontstaan die een oplossing dichterbij kunnen

bringen. De eerste twee lessen zijn essentieel om zover te komen, omdat die de munitie leveren voor het debat, en omdat ze de organisatie die klant is – vaak voor het eerst – de mogelijkheid geven in het proces mee te sturen. Daarvoor was het vaak de ander die het proces bepaalde, zoals de provincie of de gemeente. Maar nu heeft de klantorganisatie zelf een plan waarmee ze de boer op kan. Voor het discussieplatform is dus vaak empowerment van de klantorganisatie nodig.

Les 4

Creëer de kennis samen

Wetenschapswinkelprojecten zijn vraaggestuurd. Is de vraag eenmaal helder, dan is het ook duidelijk welke wetenschappelijke disciplines moeten worden ingezet om tot een oplossing te komen. Tegelijkertijd zijn onze Wetenschapswinkelprojecten transdisciplinair. De wetenschapper en de klantorganisatie brengen allebei hun specifieke kennis en kunde in. Deze co-creatie van kennis is vooral belangrijk als je toewerkt naar oplossingsrichtingen, het maken van keuzes en het ontwikkelen van actieplannen. Het resultaat van co-creatie is nieuwe kennis waarvan de verschillende betrokken partijen mede-eigenaar zijn.

Les 5

Maak projecten zichtbaar

In veel Wetenschapswinkelprojecten is het streven om met wetenschappelijke kennis een proces in de streek op gang te brengen. Publiciteit is daarbij cruciaal. Hoe zichtbaarder het project, hoe meer het gaat leven in de streek of stad. Dat begint al voordat het onderzoek echt van start gaat. Tijdens het onderzoek in Erp hing de eerste journalist al aan de telefoon voordat we begonnen waren. Dat kwam door de gespannen situatie ter plekke: de ene helft van het dorp wilde een rondweg, de andere helft pertinent niet. Het gaf ons de gelegenheid uit te leggen dat het onderzoek objectief zou zijn en dat we, om dat te waarborgen, een contract opgesteld hadden met de opdrachtgever. Hierin stond de onderzoeksvraag en de clausule dat de onderzoekers het rapport altijd openbaar zouden maken, ongeacht de uitkomst van het onderzoek. Zo konden we dus al voordat het onderzoek begonnen

Klanten doen mee

> De klantorganisatie kan vaak veel achtergrondinformatie aanleveren. Ze zijn zelf lokaal expert of weten waar je moet zijn. Dit versnelt de eerste inventarisaties. Ook voor een overzicht van de belangrijkste partijen en hun standpunten kan de klant vaak makkelijk namen noemen, contacten leggen en navraag doen.

> De klantorganisatie kan deelonderzoeken uitvoeren. Vaak is de klant een groep mensen die samen meer voor elkaar kan krijgen dan de onderzoekers. Zo heeft in de casus Erp de klantorganisatie een enquête gehouden over de beleving van het landschap rondom Erp. De onderzoekers zorgden voor de wetenschappelijke soliditeit door de vragen te maken en door regels op te stellen over hoe, waar en bij wie de vragen gesteld moesten worden.

> Het creëren van een discussieplatform is bij uitstek een taak voor de klant, door bewonersavonden te organiseren en zelf de discussie aan te gaan. Vaak een belangrijke stap, omdat ze hiervoor de eerder betrokken stellingen moeten verlaten. Het vraagt soms wel wat ruggensteun van de projectleider.

Studenten werken mee

Een van de projecten waar Derk Jan Stobbelaar en Hugo Hoofwijk de afgelopen jaren aan werkten was een onderzoek naar de mogelijkheden voor de voormalige zandgroeven Bruls in Schinnen en Houben in Spaubeek, beide in Zuid-Limburg. Hierbij waren ook zeventien studenten betrokken van Wageningen Universiteit en hogeschool Van Hall Larenstein (beide onderdeel van Wageningen UR). De Milieugroep Regionaal Stort Westelijke Mijnstreek, die zich inzet voor het behoud van het Centraal Plateau als een oase van groen en rust tussen de Limburgse stadsregio's Parkstad en Westelijke Mijnstreek, vroeg zich af of planvorming niet beter en sneller kon.

Alternatieven

In het project werd een overzicht gemaakt van de regionale behoeften en werden mogelijkheden en

alternatieven in kaart gebracht. Studenten onderzochten hiervoor de ecologische waarden van de groeven en maakten ontwerpen van de groeven en het tussengebied.

Twee studenten VHL-studenten Dorith van Gestel en Akke Bink, maakten als afstudeeropdracht masterplannen die als bouwsteen voor het rapport gebruikt zijn. 'Ik vond deze opdracht vooral een uitdaging vanwege de flinke hoogteverschillen', vertelt Van Gestel. 'Veel schoolopdrachten zijn toch min of meer in het platte vlak.' Net als Bink vond Van Gestel het wel even zoeken hoe ver ze kon gaan met ideeën. 'Je denkt toch dat opdrachtgevers ideeën anders beoordelen dan docenten, en dat bewoners misschien realistische plannen willen, minder wilde ideeën', zegt Van Gestel. 'Maar mijn fietsbrug over de groeve bij Schinnen bijvoorbeeld viel goed,

al overleeft het een kosten-baten-analyse waarschijnlijk niet.' Dat ze werkte met echte opdrachtgevers, met wensen en gezichten, gaf haar afstudeervak meerwaarde, zegt Van Gestel. 'De milieugroep heeft ons rondgeleid in de groeven en het gebied, en we zijn als referentie samen naar de groeve van Opgrimbeek geweest. Ze waren ook bij alle presentaties. Bij andere opdrachten blijven opdrachtgever en eindgebruikers vaak buiten beeld, terwijl dit wel een belangrijk aspect is van je werk, later. Maar het was wel topsport, dat afstudeerjaar.'

Schetsrollen

Ook haar collega-student Akke Bink trok het onbekende landschap. Het tekenen met het reliëf kostte veel schetsrollen, maar de groeven zelf leverden inspiratie. 'Het geluid was er anders, en het klimaat. Een soort luwte, exotisch

bijna. Als de Grand Canyon, met rare vormen in het zand en ruigteplanten. Een eigen wereld.' Bink bekeek onder meer de mogelijkheden voor het vasthouden van water, en ontdekte zo dat ze waterproblemen interessant vond, en de inpassing daarvan in het landschap. 'Het was heel leuk om te doen. We hebben er ook hele weekenden aan vastgekoppeld in een jeugdherberg in hartje Maastricht', zegt Bink, terugkijkend.

Bink werkt nu bij bureau H+N+S Landschapsarchitecten, Van Gestel is beleidsadviseur Openbare ruimte bij de gemeente Breda.

'Het was leuk om opdrachtgever en eindgebruikers in beeld te hebben'

was de verschillende partijen inlichten over onze bedoelingen, onszelf een onafhankelijke positie geven ten opzichte van de klantorganisatie en gemakkelijker binnenkomen bij de andere partijen. Een communicatieplan is voor elk project belangrijk, al moet daar ook weer niet te strikt mee omgegaan worden. Af en toe dienen zich ook spontane mogelijkheden voor publiciteit aan.

Les 6

Laat partijen over de heg kijken

Vaak is de klant een organisatie die in het geweer komt tegen gevestigde processen, die probeert vanuit haar overtuiging dat het anders moet de besluitvorming te beïnvloeden. Daarmee zit de klant soms ook vast in haar eigen denkraam. Het proces van co-creatie verbreedt de kijk op de wereld van de klantorganisatie.

De gevestigde partijen zijn op hun beurt ook overtuigd van hun gelijk, en nemen de klantorganisatie vaak niet bijzonder serieus. Maar louter al het feit dat er hogeschool of universitair onderzoek wordt gedaan op aanvraag van de klantorganisatie, zorgt ervoor dat diezelfde klantorganisatie meer voor vol wordt aangezien. Wanneer de gevestigde partijen ook meegenomen worden in de co-creatie van kennis, dan geldt ook hier dat de eigen denkwereld vaak overstegen kan worden. Op het moment dat alle actoren over hun eigen heg heen kunnen gaan kijken, ligt er een goed fundament voor de maatschappelijke doorwerking van het project.

Ook op een ander vlak kan het nuttig zijn om over de heg te kijken. Doordat het probleem naar een hoger schaalniveau is getild (les 1), kan inspiratie voor het proces en de inhoud worden gehaald uit andere casussen. En vanwege het hogere schaalniveau kan ons project op haar beurt ook een inspiratiebron zijn voor andere projecten. Zo is het rapport over tuinparken in Utrecht ook gebruikt in andere steden waar tuinparken in gevaar waren.

Les 7

Vergeet de wetenschappelijke doorwerking niet

Het onderzoek moet altijd voldoen aan de geldende wetenschappelijke normen. Anders kan ook nooit echt sprake zijn van maatschappelijke doorwerking. Deze kwaliteitseis staat niet op gespannen voet met co-creatie van kennis. Nieuwe praktijkkennis ontwikkel je namelijk in de interactie met betrokkenen en collega's, door bestaande en nieuwe theoretische kennis te koppelen aan praktijken of werkzame inzichten, en die te vertalen naar minitheorieën en concepten. Verder is de ontwikkelde kennis vaak goed te gebruiken in het onderwijs.

Aan de vlaai op het terras van de Biesenhof, een gerenoveerde Limburgse carréhoeve.
Tweede van links Akke, tweede van rechts Dorith.

